

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Kehitysvammaisten Tukiliitto pitää erittäin tärkeänä ja kannatettavana tavoitetta pyrkiä selkiyttämään tätä käytännössä usein ongelmallista rajanvetoa ja sitä kautta paremmin turvaamaan sijaishuollossa olevia lapsia heidän perus- ja ihmisoikeuksiensa loukkaamista vastaan. Ehdotettua muutosta voisi vielä hiukan lisätä konkretisoida perusteluissa, mutta joka tapauksessa pelkällä lakipykälän täsmentämisellä muutoksen tavoitteisiin tuskin päästään. Lisäksi vaaditaan muita konkreettisia toimia, esimerkiksi sijaishuollon toimintakulttuurin kehittämistä ja osaamisen vahvistamista sekä kaikilla tasoilla riittävää resursointia ohjaus- ja valvontatyöhön.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Tukiliitto pitää asiakasmitoituksesta säätämistä erittäin kannatettavana ja myös esitettyä mitoitusta oikean suuntaisena. Se voi nähdäksemme nykytilanteeseen verrattuna vaikuttaa myönteisesti lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja heidän perheidensä oikeuksien toteutumiseen, vaikkei sellaisenaan sitä vielä takaakaan. Jos asiakasmitoituksesta säädetään, tulee seurata sen toteutumista käytännössä, arvioida mitoituksen riittävyttä ja ryhtyä tarvittaessa toimiin, jos mitoitussäännöksellä ei saavuteta tavoiteltuja vaikutuksia. Olennaista on muun muassa varmistaa, ettei mitoitus käytännössä nosta lastensuojelun palveluiden piiriin pääsyn kynnystä siten, että esimerkiksi vammaispalveluiden piirissä olevia lapsia jäisi ilman lastensuojelun palveluita, vaikka heillä tosiasiaassa olisi lastensuojelulain mukainen tarve niille. Sääntelyä on myös tarpeen täsmentää siltä osin, koskeeko se myös jälkihuollon asiakkaita, ja miten sitä sovelletaan ns. yhdenmukaisesti sosiaalityötä tekeviin sosiaalityöntekijöihin.

Tukiliitto haluaa tuoda esiin, että olisi erittäin tärkeää pyrkiä parantamaan resursointia esimerkiksi asiakasmitoitussääntelyn kautta myös vammaispalvelun sosiaalityössä, jossa tällä hetkellä käytännössä sosiaalityöntekijöillä on usein vastuullaan monta sataa asiakasta (ml. vammaisia lapsia) per työntekijä. Tällöin jokaisen asiakkaan palveleminen hänen tilanteensa ja tarpeensa yksilöllisesti huomioiden ja asianmukaista yhteistyötä jokaisen asiakkaan ja tarvittaessa läheisten kanssa palveluprosessin eri vaiheissa tehden on erittäin vaikeaa ellei mahdotonta. Vammaissosiaalityössä on pitkään ollut näkyvissä sellaista ongelmaa, että vammaisia lapsia perheineen pyritään liian helposti ohjaamaan lastensuojelun palveluihin silloinkin, kun varsinaista lastensuojelun tarvetta ei (ainakaan vielä) ole vaan lapsen ja perheen palvelutarpeet johtuvat lapsen vammasta, jolloin niihin tulisi siten lähtökohtaisesti vastata silloin yleensä parhaiten lapsen ja perheen edun mukaisilla vammaispalveluilla. Tätä valitettavaa vammaispalveluista lastensuojeluun ohjaamisen tendenssiä on nähdäksemme omiaan entisestään vahvistamaan se, jos resursointi lastensuojelun puolella olisi jatkossa merkittävästi paremmalla tolalla kuin vammaispalveluissa.

Tämä lakiehdotus, jossa on myös esimerkiksi ehdotettujen 15 a §:n ja 49 a §:n kautta varsin tiivis liityntä vammaispalveluihin, on yleisemminkin erittäin tärkeä katsoa toimimaan hyvin yhteen tekeillä olevan uuden vammaispalvelulain kanssa. Näiden palveluiden raja-/yhdyspintatilanteissa on uudistetun sosiaalihuoltolain voimaantulon jälkeenkin ollut käytännössä melko paljon ongelmia, jotka nousevat esiin muun muassa Tukiliiton lakineuvonnassa. Kyseisiä ongelmia on hyvin yleisellä tasolla käsitelty esimerkiksi tässä Tukiviesti-lehdessämme julkaistussa lyhyessä tekstissä: <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/oppaat-ja-materiaalit/lakimies-vastaa/milloin-vammaisperhe-kuuluu-lastensuojelun-palveluiden-piiriin/>.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Tukiliitto pitää ehdotettuja täsmennyksiä sinänsä erittäin hyvinä ja tarpeellisina. Velvollisuus lastensuojelun ja esimerkiksi vammaispalveluiden yhteistyöhön on silti muun muassa sosiaalihuoltolain 41 §:n pohjalta toki olemassa jo nyt, mutta yhteistyön tekemisessä on käytännössä esimerkiksi Tukiliiton lakineuvonnan asiakastyössä näkynyt usein olevan suuria ongelmia. Parempi henkilöstömitoitus lastensuojelupuolella voi osittain auttaa tilannetta, muttei yksin riitä varsinkaan, jos vammaispalveluiden resurssit ovat jatkossakin yhtä niukat kuin nykyisin. Tämä johtaisi käytännössä hyvin helposti siihen, että lastensuojelun asiakkaana olevan vammaisen lapsen ja hänen perheensä palvelutarpeisiin (myös selkeästi vammasta johtuviin palvelutarpeisiin) vastaaminen jätetään pitkälti lastensuojelun tehtäväksi samalla, kun vammaispalveluiden niukkoja resursseja keskitetään sellaisten vammaisten asiakkaiden palvelemiseen, joilla ei ole muita sosiaalihuollon viranomaisia heitä auttamassa. Lastensuojelussa taas ei yleensä ole riittävästi osaamista vammaispalveluista, vaan siellä tarvitaan vammaisen lapsen vammasta aiheutuviin palvelutarpeisiin vastaamiseksi välttämättä myös vammaispalveluiden apua, ja avun puutteessa lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen vammaispalveluiden tarpeisiin ei pystytä vastaamaan.

Erityisenä ongelmana voi nostaa esiin sen, että kehitysvammaisen tai vastaavaa tukea tarvitsevan (esim. autismikirjolla olevan) lapsen mielenterveyspalveluiden tarvetta ei usein tunnisteta, vaan esimerkiksi kaikkien lapsen käytöksen ongelmien nähdään johtuvan vammasta, vaikka taustalla olisi hoitoa vaativia mielenterveysongelmia. Kehitysvammaisuuteen liittyy kohonnut riski mielen sairauksiin (https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/tietoa_kehitysvammaisten_mielenterveydesta/Pages/default.aspx). Lastensuojelun asiakkaana olevan vammaisen lapsen osalta tulisi siis aina arvioida vammaispalveluiden lisäksi muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden, kuten kuntoutuksen, psykiatrisen hoidon ja mielenterveyspalveluiden tarve, sekä viipymättä vastata niihin.

Tärkeää on myös se, että lastensuojelun asiakkaina olevien lasten vammaispalveluiden tarpeisiin vastataan silloinkin, kun lopullista diagnoosia ei välttämättä vielä ole, mikä on varsinkin varhaisessa lapsuudessa hyvin tavallista, mutta lapsella on selvitysten perusteella kuitenkin tarve yksilöllisten tarpeiden mukaisille vammais- ja esimerkiksi kuntoutuspalveluille.

Vammaispalveluiden saaminen yksilöllisen tarpeen (eikä diagnoosin) perusteella toteutuu ylipäänsä erityisen huonosti tiettyjen väliinputoajaryhmien, kuten monien autismikirjojen lasten ja nuorten sekä laajemmin nepsy-lasten ja -nuorten, osalta. Näitä lapsia ja nuoria ohjautuu siksi erityisen herkästi lastensuojelun palveluihin silloinkin, kun heidän kasvuolosuhteissaan tai vanhempiensa vanhemmuudessa ei ole puutteita. On hyvin tärkeää tunnistaa myös näiden lasten ja nuorten vammaispalveluiden tarpeet ja vastata niihin.

Lastensuojelussa olisi myös oltava riittävä osaaminen sekä yhteistyön rakenteet ja mallit mm. vammaispalveluiden suuntaan kunnossa niin, että lastensuojelusta osattaisiin tarvittaessa ohjata palveluita tarvitsevat lapset ja nuoret perheineen muihin kuin lastensuojelun palveluihin, jos lastensuojelun palveluiden tarvetta ei tosiasiaassa ole. Tällöin tulee kuitenkin aina varmistaa, että lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tarpeisiin, mukaan lukien vanhempien jaksamisen tukemisen tarpeisiin, tosiasiaassa sitten muissa palveluissa, kuten vammaispalveluissa palveluntarpeiden johtuessa ensisijaisesti vammasta, myös vastataan.

Poisoajamisesta ja siiloissa toimimisesta tulee myös käytännössä päästä eri toimijoiden yhteistyöhön, jossa kokonaisvaltaisesti arvioidaan lapsen/nuoren ja perheen tarpeet ja huolehditaan, että niihin kaikkiin vastataan riittävästi ja oikea-aikaisesti.

Tukiliitto katsoo, että tämä säännös voi osaltaan auttaa selkiyttämään eri toimijoiden vastuita ja lisäämään yhteistyötä ja sitä kautta puuttumaan siihen ongelmaan, että lastensuojelun asiakkaina olevilla vammais-, kuntoutus-, mielenterveys-, päihde- ym. muita palveluita tarvitsevilla lapsilla on usein suuria vaikeuksia saada niitä ainakaan riittävän nopeasti. Arvioimme kuitenkin, että pykälämuutoksen tavoitteisiin pääsemiseksi käytännössä tarvitaan lakiin otettavan täsmennyksen lisäksi muitakin toimia (esim. osaamisen vahvistamista, yhteistyön tekemisen malleja ja yhteisiä toimintatapoja sekä parempaa resursointia lastensuojelun lisäksi myös esimerkiksi

vammaispalveluihin). Lakimuutosten toimeenpanoa tulee tukea vahvasti ja suunnitelmallisesti sekä seurata lakimuutosten vaikutuksia.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

Ehdotetut muutokset voivat jonkunlaisesta epäselvyydestään (esim. sen suhteen, milloin kyseessä on sosiaalihuollon ja milloin lastensuojelun asiakkuus) huolimatta olla kannatettavia, jos ne edesauttavat sitä, että lapsen ja perheen palvelutarpeita katsottaisiin ja arvioitaisiin lastensuojelussa sillä tavalla kokonaisvaltaisesti, että jos lastensuojelun tarpeiden sijasta todettaisiinkin olevan tarvetta ensisijaisesti esimerkiksi vammaispalveluille tai sosiaalihuoltolain mukaisille lapsiperheiden palveluille, palvelutarpeisiin tällöin myös vastattaisiin lapsen ja perheen etua parhaiten toteuttavan lain/lakien nojalla. Tämä ei saa kuitenkaan johtaa poisohjaamiseen, vaan arvioinnista vastaavan viranhaltijan tulee tehdä yhteistyötä tarpeellisten tahojen, kuten vammaispalveluiden, kanssa jo palvelutarpeita arvioitaessa sekä huolehtia siitä, että lapsi ja perhe myös tosiasiasa pääsevät tarpeellisiksi arvioitujen muiden kuin lastensuojelun palveluiden piiriin. Tämä olisi syytä käydä selvästi ilmi ehdotetun 26 §:n perusteluista.

Tukiliitto pitää tärkeänä lain 26 a §:ään ehdotettua säännöstä siitä, ettei palvelutarpeen arviointia voi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta tai muulta yksityiseltä toimijalta. Palvelutarpeen arviointiin liittyy julkisen vallan käyttöä, jonka tulee kuulua julkisen sektorin viranhaltijoille. Arvioinnin tueksi (mutta vain täydentämään julkisen sektorin omaa työtä, eikä mitenkään viemään arviointivastuuta pois virkavastuulla toimivalta viranhaltijalta) tulisi voida olla kuitenkin mahdollista hankkia tarpeellista osaamista myös yksityiseltä puolelta, jos sitä ei julkisissa palveluissa tilanteessa ole saatavilla. Tällaista osaamista voi olla esimerkiksi autismiosaaminen, josta on valitettavan usein yhä puutetta. Tämä olisi nähdäksemme syytä huomioida mainitun pykälän perusteluissa.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Lastensuojelun asiakkuus on hyvin vaikea asia esimerkiksi vammaisen lapsen vanhemmille varsinkin, jos syynä palveluiden tarpeelle eivät ole ainakaan ensisijaisesti puutteet vanhemmuudessa tai kasvuoloissa vaan se, ettei lasta ja/tai perhettä ole pystytty tukemaan riittävästi vammais- ym. muilla heidän lapsen vamman vuoksi tarvitsemillaan palveluilla. Muun muassa näissä tilanteissa on erittäin tärkeä tietää myös se, milloin lastensuojelun asiakkuutta ei enää ole. Myös Tukiliiton lakineuvontapalvelussa tulee toisinaan esiin tilanteita, joissa neuvontaan yhteyttä ottavalle vammaisen lapsen vanhemmalle on epäselvää, onko lastensuojelun asiakkuus voimassa vai ei.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Tukiliitto kannattaa uudesta tehostetusta avohuollon tukitoimesta säätämistä, koska arvelemme, että sen avulla saatetaan voida joissain tilanteissa joustavammin vastata lapsen ja perheen palvelutarpeisiin ja siten toivottavasti joltain osin myös ehkäistä huostaanoton ja sijoituksen tarvetta. Perusteluissa voisi kuitenkin konkretisoida vielä enemmän sitä, millaista tukea tämä uusi tukitoimi esimerkiksi voisi käytännössä pitää sisällään - korostaen kuitenkin tukitoimen joustavuutta, jotta sillä kyetään mahdollisimman hyvin vastaamaan perheiden monenlaisiin yksilöllisiin avohuollon tuen tarpeisiin.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Tukiliitto pitää ehdotettua sääntelyä tavoitteiltaan ja pääosin myös sisällöltään kannatettavana. Pidämme erityisen tärkeänä korostaa riittävää asiantuntemusta ja osaamista kehitysvammaisuudesta, autismiosaamista sekä muuta psykiatrian ja neuropsykiatrian erityisosaamista. Sijaishuoltopaikan huolellisella valinnalla edistetään sitä, että sijaishuollossa pystytään vastaamaan lapsen moninaisesti ja haastaviinkin tarpeisiin, ja myös ehkäistään kuormittavia sijaishuoltopaikan vaihtumisia.

Toisaalta ehdotus herättää jonkinlaisen huolen siitä, ohjaavatko ehdotetut sijaishuoltopaikan valintakriteerit käytännössä liian vahvasti laitospuoliseen sijaishuoltoon. Tähän suuntaan vie erityisesti 50 §:n kohta 4), jota voisikin olla aiheellista lieventää sen suuntaisesti, että esimerkiksi kuntoutuksellista erityisosaamista edellytettäisiin silloin, kun se on tarpeen. Esimerkiksi sijaishuoltoa tarvitsevaa vammaista lasta ei tulisi vammaisuuden vuoksi automaattisesti sijoittaa laitoshuoltoon.

On myös epäselvää, mitä mainitun pykälän kohdassa 5) käytännössä tarkoitetaan sillä, että sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä huomiota opetuksen toteutumiseen. Tätä olisi syytä tarkentaa. Kehitysvammaisille ja vastaavaa tukea tarvitseville lapsilla ja nuorilla aiheutuu edelleen joskus tarve kodin ulkopuoliselle asumiselle (esimerkiksi kehitysvammalaitoksessa, jonka yhteydessä/lähellä on "laitoskoulu") vain sen vuoksi, ettei opetuksen järjestäminen muuten onnistu. Tätä tulee ennaltaehkäistä kaikin mahdollisin keinoin, ennen muuta panostamalla tavallisissa kouluissa nykyistä vahvemmin riittävään osaamiseen ja resursointiin. Koulunkäynti oman kunnan lähikoulussa riittävän tuen avulla tulee inkluusioperiaatteen mukaisesti olla aina mahdollisuuksien mukaan ensisijainen ratkaisu myös sijoitetun vammaisen lapsen opetuksen järjestämiseksi.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Tukiliitto pitää lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista sijaishuollon aikana tärkeänä ja kannatettavana. On hyvä, jos intervallijaksoilla perusopetuksen ja sijaishuollon integroidussa palvelussa voidaan vähentää lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä. Tällaisten jaksojen tulisi niiden ollessa lapselle tarpeen ja hänen etunsa mukaisia olla mahdollisia myös lastensuojelun tarpeessa oleville oppimiseensa tukea tarvitseville vammaisille lapsille edellyttäen myös, että yksikössä on muutoinkin riittävä osaaminen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Ensisijaista on joka tapauksessa se, että panostetaan riittävästi osaamiseen ja oppimisen tukeen (mm. resursseihin), jotta jokainen lapsi voi vammastaan huolimatta käydä ensisijaisesti lähikoulua omassa asuinkunnassaan.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Ei pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Ehdotetun vaativan sijaishuollon määrittelyssä on epäselvää erityisesti, keille lapsille palvelu on tarkoitettu, ja mitä tarkoittavat erityinen ja monialainen tuen tarve ja tehostettu vaativa erityisosaaminen. Vaikka sijoitettavalla lapsella olisi esimerkiksi vammasta johtuen erityisiä tarpeita, esimerkiksi vahvasti tuettu perhehoito voi silti olla hänelle paras sijaishuollon muoto.

Tukiliitto kannattaa sitä, että jos vaativan sijaishuollon laitoksia perustetaan, ne olisivat ehdotuksen mukaan kooltaan pienempiä kuin ”tavalliset” lastensuojelulaitokset. Se kuitenkin herättää huolta, ettei yksiköiden henkilöstön määrää ehdoteta säädettäväksi tavanomaista vahvemmaksi, vaikka siellä on tarkoitus vastata juuri vaativampiin tarpeisiin.

Vaativan sijaishuollon lainsäädännön esitöissä ei ole huomioitu vammaisten lasten tarpeita riittävällä tavalla. Luonnoksen 49 a §:n säännöskohtaisten perustelujen mukaan ”vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitoksessa sovelletaan lastensuojelulain säännöksiä, eikä siellä voida soveltaa esimerkiksi kehitysvammalain rajoittamista koskevia säännöksiä”. Käytännössä voi kuitenkin olla ongelmia liittyen säännöksiin, jotka koskevat itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelun ja kehitysvammaisten erityishuollon yhdyspinnoilla. Vammainen lapsi saattaa tarvita kehitysvammalain mukaisia toimia itsemääräämisoikeutensa vahvistamiseksi ja joskus myös mainitun lain mukaisia rajoitustoimia, joita tulee käyttää vain viimesijaisena keinona lain mukaisten tiukkojen edellytysten täytyessä.

Luonnoksen osalta käytännön ongelmaksi voi nousta se, että vammaisen lapsen kohdalla vaativan sijaishuollon yksikössä turvaututtaisiin lastensuojelulain mukaisiin rajoitustoimenpiteisiin, kun lapsen tarpeeseen vastaisivat paremmin kehitysvammalain 3 a luvun mukaiset toimet. Kehitysvammalain mukaan vammaisen lapsen erityiset tarpeet tulee ottaa huomioon ja huolehtia ennakkolisista ja itsemääräämisoikeutta edistävistä toimista. Lisäksi on ennaltaehkäistävä ongelmallisia tilanteita ja haastavaan käyttäytymiseen johtavia syitä. Lastensuojelulain uudistuksessa on jäänyt kokonaan pohtimatta, miten vammainen lapsi saa vaativan sijaishuollon yksikössä riittävästi tukea itsemääräämisoikeutensa vahvistamiseen sekä toisaalta miten myös viimesijaisena

keinona voidaan käyttää nimenomaan hänen tarpeisiinsa vastaavia rajoitustoimenpiteitä, jotka eivät välttämättä olekaan lastensuojelulain mukaisia vaan kehitysvammalain mukaisia. Kyseistä asiaa tulee ehdottomasti arvioida ja selkeyttää lain jatkovalmistelussa. Asiaa tulee tarkastella huomioiden valmisteilla oleva vammaislainsäädännön kokonaisuudistus sekä alkamassa oleva itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön valmistelu.

Osaltaan asiaan liittyy myös se, että vaativan sijaishuollon yksikössä tulee olla riittävä osaaminen ja kokemus vammaisten lasten tarpeisiin vastaamisesta. Jatkovalmistelussa tulee myös selkeyttää, milloin vammaisten lasten osalta todella tarvitaan ehdotettua ”erityisen erityistä” integroitua palvelua, jotta vammaisia lapsia ei vammaisuuden perusteella liian kevein tai puutteellisin perustein sijoiteta vaativan sijaishuollon yksiköihin. Osalle näistä lapsista esimerkiksi perhehoito voi olla riittävä, sopiva ja parhaiten lapsen edun mukainen ratkaisu.

Vaativan sijaishuollon yksikköön sijoittaminen veisi todennäköisesti monet vammaiset lapset kauas lapsuudenkodista, koska tällaisia yksiköitä olisi tuskin jo osaavan työvoiman saatavuuden haasteet huomioiden tarjolla läheskään joka alueella. Vammaispalveluiden ja lastensuojelun integroitujen vaativan sijaishuollon yksiköiden kehittäminen herättää ylipäänsä huolta myös sen vuoksi, että vammaisten lasten vammaispalvelulain ja/tai kehitysvammalain mukaista avohuollon palvelua tarjoavia asumisyksiköitä on syntynyt maahamme liian hitaasti verrattuna tarpeisiin, eikä näiden lakien mukainen vammaisten lasten perhehoitokaan ole kehittynyt toivotusti (tämä sopivien avohuollon palveluiden puute on ollut yksi keskeinen tekijä hidastamassa lasten kehitysvammalain mukaisen laitosasumisen lakkauttamista; ks. esimerkiksi tästä Kehas-seurantaryhmän loppuraportista: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/74818>). On kyseenalaista, riittääkö osaavaa työvoimaa ja muutenkin panostuksia sekä vaativan sijaishuollon vammaispalveluiden ja lastensuojelun integroitujen yksiköiden että vammaislainsäädännön nojalla palvelua tarjoavien lasten avohuollon asumisyksiköiden kehittämiseen, vai tapahtuuko käytännössä niin, että integroitujen yksiköiden kehittämisestä tulee ensisijaista, ja niistä tulee jatkossa lähes ainoita vaihtoehtoja vammansa vuoksi kodin ulkopuolista asumista tarvitseville lapsille.

Keskeistä on, että lainsäädännöllä kyetään varmistamaan, että vammaiset lapset ja heidän perheensä saavat tarvitsemansa palvelut sen lainsäädännön kautta, johon palveluntarve perustuu.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

Tukiliitto katsoo, että erityisen huolenpidon siirtäminen rajoitustoimenpiteistä lain sijaishuoltoa koskevaan lukuun sekä ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon tavoitteesta voivat osaltaan selkeyttää ja vahvistaa EHO-jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä. Tämän varmistaminen vaatii kuitenkin myös systemaattista menetelmien ja osaamisen kehittämistyötä, mukaan lukien vammaisuudesta nouseviin tarpeisiin liittyvä osaaminen. Olennaista on myös turvata erityisen huolenpidon paikkojen riittävä saatavuus ja toisaalta panostaa EHO-jaksojen tarvetta

ennaltaehkäiseviin toimiin esimerkiksi varmistamalla perustason laitoshoidon riittävät resurssit sekä perhehoidon riittävän vahva tuki.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

-

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Tukiliitto ei ole arvioinut näitä rajoittamista koskevia säännöksiä tarkemmin, mutta yleisellä tasolla voimme todeta, että niihin esitetyt muutokset vaikuttavat oikeansuuntaisilta pyrkiessään parantamaan sijaishuollossa olevien lasten oikeusturvaa ja vahvistamaan heidän oikeuttaan henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä yksityiselämän suojaan. Kehitysvammaiset ja vastaavaa tukea tarvitsevat lapset ja nuoret, kuten autismikirjon lapset ja nuoret, ovat hyvin haavoittuvia ja siten erityisen alttiita joutumaan erilaisen hyväksikäytön ja kaltoinkohtelun uhreiksi. Olennaista on, että riittävällä henkilöstömitoituksella ja muutenkin riittävällä resursoinnilla, toimivilla rakenteilla ja prosesseilla sekä osaamisen kehittämisellä turvataan se, että sijaishuoltoa ja tarvittaessa myös viimesijaisia rajoitustoimia voidaan tosiasiallisesti toteuttaa lapsen tarpeiden ja edun edellyttämällä tavalla, hänen ihmisarvoaan, itsemääräämisoikeuttaan ja osallisuuttaan kunnioittaen ja vahvistaen.

Esityksen mukaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä lastensuojelussa säädettäisiin hiukan eri painotuksin ja osin suppeammin kuin kehitysvammalain 3 a luvussa niistä on säädetty. Ehdotetut säännökset eivät välttämättä aina vastaa kehitysvammaisen tai

vastaavaa tukea tarvitsevan lapsen tarpeita. Esityksen jatkovalmistelussa tulee selkiyttää nämä lastensuojelulain ja vammais- sekä myös valmisteilla olevan itsemääräämislainsäädännön yhdyspinnat asiaa ensisijaisesti lapsen edun näkökulmasta tarkastellen.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Ei kantaa

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

Tarpeellisiksi katsomamme näkemykset pykäliin käyvät ilmi kussakin asiakohdassa yllä.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Näkemyksemme muutostarpeista pykäläteksteihin käyvät ilmi kussakin asiakohdassa yllä.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

Näkemyksemme muutostarpeista perusteluihin käyvät ilmi kussakin asiakohdassa yllä.

Salisma Tanja
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry